

EEN NIEUWE BASISCHOOL IN BEELD

Anderhalve eeuw onderwijservaring even opzij zetten en met alle kennis waarover we nu beschikken een totaal nieuwe basisschool ontwerpen, kan dat? Ja, dat kan. KPC Groep en Signum in 's-Hertogenbosch namen samen het initiatief voor de ontwikkeling van Wittering.nl: een voorziening voor educatie, vorming en ontmoeting voor kinderen van 0 tot 12 jaar in de Rosmalense wijk De Grootte Wielen. De nieuwe basisschool binnen Wittering.nl gaat in augustus 2004 van start. Welke visie op leren vormt het fundament voor deze nieuwe school?

Opnieuw beginnen

De pijlers onder ons huidige onderwijssysteem zijn oud en versleten. Ze dateren uit een grijs verleden, uit een tijd waarin de waarheid in boeken werd opgeschreven en kennis op school werd overgedragen. Op de keper beschouwd leren kinderen in grote lijnen op school nog op vrijwel dezelfde manier als tientallen jaren geleden. Weliswaar is er voortdurend sprake geweest van wijzigingen in het systeem, maar de basis staat nog altijd recht overeind: de klas, het lesboek en de leerkracht. Dit systeem heeft ons lange tijd goede diensten bewezen, maar heeft z'n langste tijd gehad. In onze huidige kennismaatschappij gaan we steeds meer belang hechten aan eigen wijsheid, persoonlijke intuïtie en ervaring. Kennis zit niet meer alleen in hoofd en boeken, maar in hart en hand, producten en handelingen.

Om met een frisse blik naar de toekomst van het onderwijs te kijken, zouden we fundamenteel anders moeten gaan nadenken over wat scholen leerlingen kunnen bieden. Daarvoor is het nodig het concept 'school' eerst te ontdoen van al z'n franje en vervolgens opnieuw ontwerpen aan de hand van vier dimensies: tijd, ruimte, expertsystemen en inhoud. In de traditionele situatie is het lesrooster bepalend voor de dimensie tijd, het klaslokaal voor de ruimte, de leerkracht voor het expertsysteem en het lesboek voor de inhoud. Het vernieuwende van Wittering.nl zit hem dan ook vooral in het loslaten van deze traditionele invulling, waardoor een breed scala van nieuwe mogelijkheden kan ontstaan.

Leerproces centraal

Aan de nieuwe basisschool ligt een nieuwe visie op leren ten grondslag. Een leerconcept dat enerzijds kinderen – ook jonge kinderen – de mogelijkheid biedt om op een betere manier te leren en anderzijds een bijdrage levert om de huidige knelpunten in het primair onderwijs op te lossen. In Wittering.nl staat het leerproces van leerlingen centraal. De school daagt hen uit om het beste uit zichzelf te halen. Afhankelijk van de manier waarop ze dat willen doen, zet de school inhoud, kennis, ervaring, tijd en ruimte in. Leerlingen kunnen zich dan op eigen niveau bij elke taak in betekenisvolle contexten ontwikkelen: cognitief, sociaal, emotioneel, motorisch en creatief. Leerlingen in de nieuwe basisschool leren en vormen zich voor de toekomst. Ze ontwikkelen kennis en attitudes die hen sociaal vaardiger en weerbaarder maken in de vervolgopleiding, maatschappij en toekomstig beroep, waar inzicht een hogere waardering krijgt dan weten. Hoewel kennis een onontbeerlijk onderdeel van hun bagage zal zijn, wil Wittering.nl vooral investeren in voorwaarden en structuren om kennis op te doen en er mee om te gaan. Hierbij valt te denken aan een ruim en zorgvuldig samengesteld aanbod van materialen, opdrachten en activiteiten op cognitief, sociaal, motorisch en creatief terrein. Ook zal Wittering.nl duidelijke omgangsregels hanteren: ze kunnen bevorderen dat leerlingen kunnen leren wat ze willen leren, zoals opruimen als je klaar bent, ergens afblijven als iemand anders daar mee bezig is, vragen of je mee mag doen en het antwoord accepteren, stil zijn in ruimtes waar dat nodig is. Datzelfde geldt voor schooltijden en afspraken met andere leerlingen. Wittering.nl zal de ontwikkelingen van haar leerlingen nauwgezet volgen via een op observaties en zelfevaluatie gebaseerd leerlingvolgsysteem, opgebouwd aan de hand van

leerlijnen. Dit alles betekent: een ander leermodel, een ander curriculum, een andere organisatievorm, andere lesmaterialen, een andere indeling van het schoolgebouw en een andere taken en rollen voor teamleden.

Van onderwijzen naar leren

Tot voor kort was de onderwijswereld nog klein, overzichtelijk en duidelijk: wie knap was, mocht verder leren en kon zich een hogere maatschappelijke positie verwerven.

Maar de waarden waarop onze huidige samenleving rust, zijn aanzienlijk veranderd. De wereld is groot geworden en verandert voortdurend, de waarheid blijkt meerdere gezichten te hebben. Dit vraagt om nadenken, om standpunten, om denken vanuit verschillende perspectieven, om inlevingsvermogen. Tegenwoordig hechten we veel meer waarde aan de wisselwerking tussen boekenwijsheid en eigen wijsheid. Ervaring en intuïtie zijn inmiddels belangrijke aspecten geworden van weten en kunnen. Kennis is allang niet meer pas 'waar', wanneer we het op papier kunnen vinden. Leren vindt dan ook steeds minder plaats uit boeken en steeds meer door zelf, samen met anderen, iets te ontwikkelen. Daarom zien we op dit moment een overgang van scholen die onderwijs geven centraal stellen naar scholen die authentieke leerprocessen willen creëren, waarbij kinderen zoeken naar antwoorden op echte vragen in de eigen realiteit.

Kernconcepten

Van kennis bestaan verschillende typen, zoals feiten (definities, regels en procedures) en routines (handigheidjes of gedrag door permanente herhaling). Feiten kunnen leerlingen leren wanneer hun hersenen weten op welke plek ze moeten vallen en voor welk eindresultaat ze relevant zijn (vergelijkbaar met het in elkaar zetten van een zelfbouwpakket: aanzienlijk eenvoudiger als je weet wat het eindproduct moet worden of wanneer er een goede handleiding bij zit). Routines (zoals bijvoorbeeld herkennen van kleuren en vormen, leren fietsen of het leren van de vermenigvuldigingstafels) leren we vaak zonder dat we kunnen verwijzen naar bewuste leermomenten. Ze zijn niet gekoppeld aan een probleemsituatie: ze ontstaan geleidelijk, door dingen vaak te doen, door ze voor te leven.

Soort kennis	Toelichting	Leermethode
<i>Feiten</i>	definities, regels en procedures	studeren met behulp van boeken, ICT, medeleerlingen en volwassenen
<i>Routines</i>	handigheid, vaardigheid	oefenen aan de hand van levensechte materialen en activiteiten, totdat de vaardigheid wordt beheerst
<i>Inzicht</i>	verklaringsmodel opbouwen, waarmee je een deel van de werkelijkheid kunt verklaren	inzicht opbouwen door midden van beelden (metaforen, video, animaties, rollenspel) en concrete ervaringen

Wittering.nl vindt het verwerven van inzicht – ook voor het jonge kind – belangrijker dan schools leren. Authentiek leren is een principiële andere activiteit dan het traditioneel schoolse leren. Bij leren gaat het om een activiteit waarin iemand in directe interactie met zijn omgeving zelf zijn kennis construeert. Dat is fundamenteel anders dan formele leerbronnen consumeren en het opslaan van feitenkennis. Waar het in het curriculum vooral om draait, is het opbouwen van kernconcepten waarmee de leerling op adequate wijze in nieuwe situaties kan handelen. Deze kernconcepten zijn fundamenteel anders dan de kennis zoals die bijvoorbeeld in een Cito-toets of in de kerndoelen is geformuleerd. Kernconcepten worden niet geordend volgens de

traditionele vakkenindeling, maar volgens de probleemcontexten waarlangs het leven zich ontwikkelt. Het curriculum van Wittering.nl is daarom eerder gebaseerd op deze probleemcontexten dan op de kerndoelen. Uiteraard zullen de kerndoelen wel bereikt worden. De kernconcepten komen aan de orde aan de hand van een metafoor, waarmee kinderen vertrouwd zijn. Door zelf actief te handelen of door visuele presentaties (zoals 'Klokhuis' of 'Laat eens zien!') komen leerlingen tot een 'snapmoment': ze hebben zich het principe eigen gemaakt, 'het kwartje valt'. Hiermee kunnen kinderen zelf aan de slag door verschillende toepassingen te bedenken.

KERNCONCEPTEN

Kernconcepten zijn fundamentele begrippen waarmee de leerling zichzelf en zijn omgeving leert ordenen en begrijpen. Ze vormen de basis van het curriculum van Wittering.nl.

Voorbeelden van kernconcepten zijn:

- binding: wat bindt mensen en dingen?
- macht: wat is macht en hoe werkt het?
- kringloop: welke kringlopen zijn er en wat gebeurt er als je een kringloop stopt?
- communicatie: hoe verloopt onderlinge communicatie en wat is het maatschappelijk belang ervan?
- energie: waar komt energie vandaan, welke soorten zijn er, hoe kun je energie gebruiken?

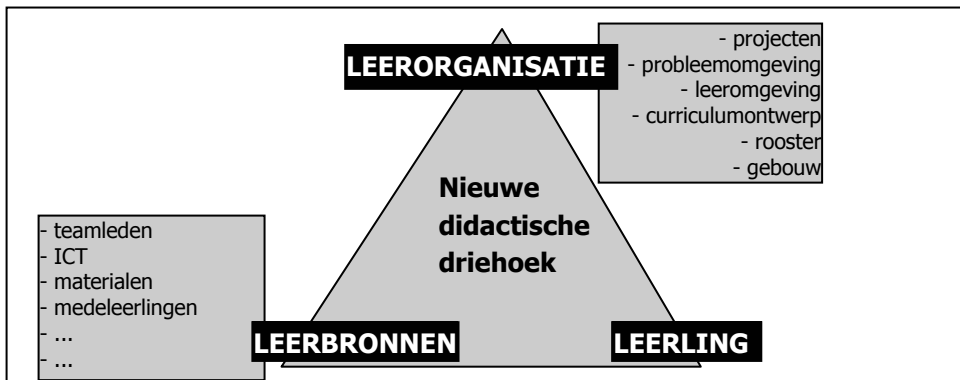
Kinderen ontwikkelen zichzelf en nemen daarbij (onbewust) allerlei gedragspatronen en omgangsregels uit de omgeving die hen wordt voorgeleefd mee. Hoe belangrijk de pedagogische context ook is, uitgangspunt is altijd: authentiek leren. Feiten zijn te leren, maar inzicht moet een leerling zelf opbouwen. In het curriculum van Wittering.nl worden feiten gekoppeld aan inzicht. Een leerling kan zelfstandig, zonder begeleiding feiten verwerken als er in een eerdere fase aandacht is gegeven aan de context waarin deze feiten relevant zijn. Door samen met anderen te observeren en te handelen in de fysieke werkelijkheid, een probleem te analyseren totdat 'het kwartje is gevallen', werkt een leerling aan zijn inzicht. Om daarvoor optimale mogelijkheden te bieden, beschikt de nieuwe basisschool niet meer over klaslokalen, maar over grote ruimten met hoeken en plekken waar geleerd kan worden of huiskamerachtige ruimten waar het gezellig is, waar leerlingen kunnen spelen en zich geborgen voelen (en dit geldt niet alleen voor jonge kinderen!).

Andere organisatie van het leerproces

Zoals reeds eerder gezegd, komen in de huidige basisschool komen de belangrijkste organisatiecomponenten (tijd, ruimte, expertise en inhoud) meestal overeen met lestijd, klaslokaal, leerkracht en methode. Maar expertise kunnen leerlingen ook op andere plaatsen vinden en inhoud hoeft niet per definitie synoniem te zijn met leerstof. En als de leerkracht niet meer het monopolie van expertise heeft, vervalt de noodzaak om ruimte, tijd, inhoud en expertise aan elkaar te koppelen. De logistieke organisatie van het leerproces kan daarom beter afgestemd worden op de individuele wensen van de leerlingen om voor ieder van hen een optimale situatie te creëren. Daarmee is schoolorganisatie niet meer facilitair, maar vooral didactisch en pedagogisch van aard. Door deze benadering zet Wittering.nl een definitieve punt achter de traditionele didactische driehoek (leerling, leerkracht, leerstof) en komt een nieuwe didactische driehoek in beeld: leerorganisatie, leerbronnen, leerling.

De interesses en het niveau van leerlingen kunnen nogal uiteenlopen. Bij het vormen van leergroepen is de keuze van leerlingen niet beperkt tot één klas, maar kunnen ze kiezen uit een

grote groep van ruim 100 leerlingen. Het spreekt vanzelf, dat multimediale middelen een belangrijke rol zullen spelen in het leerproces.

Consistent pedagogisch handelen

Leren doen kinderen zelf, opvoeden doet een ander. Wittering.nl is zich bewust van haar pedagogische taak en rol. Teamleden van Wittering.nl zijn zich ervan bewust dat je kinderen niet kritisch leert denken of liefdevol met de natuur omgaan door ze dat te 'leren' alsof het om een louter cognitieve vaardigheid zou gaan. Kinderen zullen zich dat kritisch denken of liefdevol omgaan met de natuur letterlijk en figuurlijk 'eigen' moeten maken, door dit bij anderen te zien en te ervaren: stapje voor stapje, elke keer weer opnieuw. Niet alleen de inhoud van de waarden en normen bepalen het pedagogisch niveau, maar ook (en met name) de consistentie van het pedagogisch handelen. Daarom voelt Wittering.nl zich uitgedaagd om een pedagogische context te bieden die door alle teamleden gezamenlijk wordt gedragen en voorgeleefd. Zo'n context – waarin het vooral gaat om het aanleren van attitudes – zal gedragsregulerend zijn, mensbeelden overdragen en leerlingen ondersteunen om op een evenwichtige manier te groeien naar volwassenheid.

Opvoeden behoort tot de primaire verantwoordelijkheden van de ouders. Daarom is een goede communicatie over het pedagogisch handelen op Wittering.nl richting ouders van groot belang. Zij zullen nadrukkelijk en direct bij Wittering.nl betrokken worden. Om de afstemming met de thuissituatie van de kinderen te bewaken, zal tussen Wittering.nl en de ouders veelvuldig informatie-uitwisseling plaatsvinden. Ouders en teamleden informeren elkaar bovendien over belangrijke gebeurtenissen voor het kind, over zijn leeractiviteiten en ontwikkeling. Bovendien krijgen ouders via Internet toegang tot de ontwikkelingsgegevens van hun kind, zodat ze ook thuis kunnen aansluiten bij de activiteiten op school.

Signum biedt onderwijs aan ruim 6000 kinderen en ziet het als haar verantwoordelijkheid een bijdrage te leveren aan wezenlijke onderwijsvernieuwing. De Stichting wil daartoe oplossingen mogelijk maken voor problemen die binnen de huidige structuur vrijwel onmogelijk aangepakt kunnen worden. KPC Groep is gespecialiseerd in de ontwikkeling en implementatie van onderwijsinnovaties o.a. in het primair onderwijs. Meer informatie? Kijk dan op www.signumonderwijs.nl en www.kpcgroep.nl. Of mail naar a.ros@kpcgroep.nl of y.meulman@kpcgroep.nl.

Dit artikel is het eerste in een reeks van vier artikelen over de nieuwe basisschool Wittering.nl. De volgende artikelen zullen gaan over de inrichting van de leeromgeving, de klassenorganisatie en het gebouw.